

ΕΥΑΓΓΕΛΟΣ ΒΕΝΙΖΕΛΟΣ

Απάντηση στις προκλήσεις - Θέσεις για τα μεγάλα μέτωπα μιας κυβερνητικής πολιτικής

VII. Η πρόκληση ενός νέου μοντέλου ανάπτυξης - Το αναπτυξιακό κοινωνικό κράτος

9. Αναζητώντας πόρους για κοινωνική συνοχή και ανάπτυξη - Πόσα χρειάζονται;

 Σχολιάστε το Εκτυπώστε το

Μέγεθος γραμματοσειράς:

Το πιο κρίσιμο πολιτικό ερώτημα είναι πάντοτε το «**πού θα βρείτε τα λεφτά;**». Πώς θα χρηματοδοτηθούν διάφορες προτάσεις αναπτυξιακής και κοινωνικής πολιτικής ώστε να καταστούν εφαρμόσιμες με δεδομένους τους σοβαρούς καταναγκασμούς υπό τους οποίους τελεί η οικονομική, άρα και κοινωνική, πολιτική κάθε χώρα-μέλους της Ευρωπαϊκής Ένωσης και ακόμη περισσότερο κάθε χώρα-μέλους της ΟΝΕ και της ζώνης του Ευρώ:

Οι δημοσιονομικοί περιορισμοί που απορρέουν από το Σύμφωνο Σταθερότητας ως προς το μέγεθος του ελλείμματος και του χρέους, περιορίζουν δραστικά τη διακριτική ευχέρεια των εθνικών κυβερνήσεων, χωρίς ωστόσο να την εκμηδενίζουν. Αυτό δικαιολογεί, άλλωστε, **την ύπαρξη διαφορετικών μοντέλων κοινωνικού κράτους, αλλά και διαφορετικών αναπτυξιακών στρατηγικών** στο εσωτερικό της Ευρωπαϊκής Ένωσης.

Ποτέ, επίσης, δεν πρέπει να εγκαταλείπεται **το πεδίο της ενδοκοινοτικής διαπραγμάτευσης** ως προς την εφαρμογή και την ερμηνεία του Συμφώνου Σταθερότητας σε συνδυασμό με τη λεγόμενη στρατηγική της Λισσαβόνας που ας μην ξεχνάμε ότι ισχύει παρά την προσαρμογή της σε «ρεαλιστικότερο» επίπεδο: Ο τρόπος π.χ. λογισμού των αμυντικών δαπανών για μια χώρα όπως η Ελλάδα με αμυντικές δαπάνες τριπλάσιες του Ευρωπαϊκού μέσου όρου που έχει επίσης να διανύσει μία απόσταση σύγκλισης με τους ευρωπαϊκούς μέσους όρους κυρίως ως προς το κατά κεφαλήν εισόδημα, είναι ένα ζήτημα που θα έπρεπε να παραμένει πάντοτε πάνω στο τραπέζι των διαπραγματεύσεων. Το ίδιο και ο τρόπος υπολογισμού των δαπανών για την εκπαίδευση, την έρευνα και την τεχνολογία.

Δυστυχώς, η «κοινοτικοποίηση» μιας εσωτερικής πολιτικής αντιπαράθεσης με τη μορφή της περιβόητης «απογραφής», μας στέρησε, επί τρία κρίσιμα δημοσιονομικά έτη, τη δυνατότητα οργάνωσης της διαπραγματευτικής μας θέσης σε παρόμοια ζητήματα.

Από την άλλη βεβαίως πλευρά υπάρχουν **πραγματικοί περιορισμοί** που είναι ίσως σοβαρότεροι των ονομαστικών δεικτών του Συμφώνου Σταθερότητας. Αναφέρομαι κυρίως στο εκτεταμένο **φορολογικό, εργασιακό και κοινωνικό «ντάμπινγκ» που πραγματοποιείται στο εσωτερικό της Ένωσης** των 25 π.χ. από χώρες – μέλη που λειτουργούν ως φορολογικοί παράδεισοι, όπως η Κύπρος. Η επικείμενη ένταξη της Βουλγαρίας και της Ρουμανίας είναι μία εξέλιξη ιδιαίτερα κρίσιμη από την άποψη αυτή.

Το μεθοδολογικά ορθό θα ήταν ως αφετηρία να θέσουμε **το ζήτημα του μεταβιομηχανικού μοντέλου ανάπτυξης της Ελλάδας**, έτσι ώστε να αναδειχθούν και να συγκεκριμενοποιηθούν τα συγκριτικά πλεονεκτήματα της χώρας και να επιδιωχθεί η διατήρηση ρυθμών ανάπτυξης υπερδιπλάσιων του ευρωπαϊκού μέσου όρου με αξιοποίηση όχι μόνον των κοινοτικών πόρων, αλλά και των ενδογενών συντελεστών ανάπτυξης.

Κάτι τέτοιο θα οδηγούσε όμως αναπόφευκτα σε γενίκευση της συζήτησης και άρα θα κινδυνεύαμε να υποβαθμίσουμε το συγκεκριμένο ερώτημα της αναζήτησης πόρων για ανάπτυξη και κοινωνική συνοχή. Η αναφορά στο μεταβιομηχανικό μοντέλο ανάπτυξης ήδη άλλωστε προηγήθηκε. Γι' αυτό προτιμώ να θέσω αμέσως το πρακτικό ερώτημα: **Ποιες είναι οι βασικές υστερήσεις του ελληνικού κοινωνικού κράτους και με τι δημοσιονομικό κόστος αυτές θα μπορούσαν να καλυφθούν ώστε αυτό να είναι λειτουργικό και να αρχίσει να αποδίδει αναπτυξιακά;**

Το ερώτημα αυτό τίθεται σε πραγματική βάση και όχι ως ποσοστό των κοινωνικών δαπανών επί του

προϋπολογισμού ή του ΑΕΠ, γιατί από την άποψη αυτή η Ελλάδα (πριν όμως την κυοφορούμενη αναπροσαρμογή του ΑΕΠ) κινείται πολύ κοντά στους ευρωπαϊκούς μέσους όρους, μια που η κοινωνική δαπάνη από το 1994 έως το 2004 αυξήθηκε σημαντικά και σε απόλυτες τιμές και ως ποσοστό του ΑΕΠ. Όμως, το 90% των κοινωνικών δαπανών αφορά συντάξεις (αντί ποσοστού 68% στην Ευρωπαϊκή Ένωση των 15), ενώ το ΕΚΑΣ αντιστοιχεί μόλις στο 2,5 – 3% της συνολικής δαπάνης για συντάξεις. Ο προσανατολισμός μας πρέπει, συνεπώς, να είναι λιγότερο στατιστικός και περισσότερο λειτουργικός.

Εντοπίζω από την άποψη αυτή επτά προφανή μέτωπα:

- **Τα επιδόματα ανεργίας** έχουν μικρό ύψος και σχετικά μικρή διάρκεια, ενώ καλύπτουν κυρίως τους εποχιακά εργαζόμενους και πολύ λιγότερο τους μακροχρόνια άνεργους, καθόλου δε τους νεοεισερχόμενους στην αγορά εργασίας. Μάλιστα, από ένα σημείο και μετά, ο άνεργος στερείται ακόμη και της ασφάλισης υγείας.

- Πολλές **ενεργητικές πολιτικές απασχόλησης**, μέσω επιχορήγησης των εργοδοτικών εισφορών για την πρόσληψη νέων, γυναικών που είναι μητέρες ανήλικων παιδιών και ανέργων που βρίσκονται κοντά στις προϋποθέσεις συνταξιοδότησης, δεν εφαρμόζονται παρά την ύπαρξη σχετικών νομοθετικών προβλέψεων, όπως αυτές του Ν. 3227/ 2004. Επιπλέον, η συνολική δημόσια δαπάνη για όλες τις πολιτικές απασχόλησης είναι ιδιαίτερα μικρή (κάτω του 0,5% ΑΕΠ) και πολύ πίσω από τον ευρωπαϊκό μέσο όρο.

- Ένα οριζόντιο μέτρο του τύπου **του ελάχιστου εγγυημένου εισοδήματος** που ισχύει σε όλες τις χώρες της Ευρώπης και θα κάλυπτε κενά και αντιφάσεις του προνοιακού μας συστήματος, δεν εφαρμόζεται στην Ελλάδα, με αποτέλεσμα όχι μόνον να μη διασφαλίζεται **ένα εγγυημένο αξιοπρεπές επίπεδο διαβίωσης** για όλους, αλλά και πολύ συχνά να βρισκόμαστε αντιμέτωποι με κενά προστασίας που δείχνουν ότι κυριαρχεί μία αγκυλωμένη, γραφειοκρατική αντίληψη. Το κόστος μίας τέτοιας πολιτικής έχει υπολογισθεί στο 0,23% του ΑΕΠ πριν μάλιστα την αναπροσαρμογή του.

- **Πολλές προνοιακές πολιτικές** (για τους ανάπηρους, τις οικογένειες και τα παιδιά, ειδικές μειονεκτούσες ομάδες κ.ο.κ.) καρκινοβατούν, λόγω αδυναμίας ή αβελτηρίας ως προς τη χρηματοδότηση των αντίστοιχων κρατικών ή κοινωφελών φορέων.

- **Το πεδίο της κοινωνικής οικονομίας** που θα μπορούσε να αναπτυχθεί σε συνεργασία με τους ΟΤΑ και να αυξήσει αισθητά την απασχόληση, προσφέροντας παράλληλα σημαντικές προνοιακές υπηρεσίες σε μοναχικούς υπερήλικες, ανάπηρους χωρίς οικογένεια, κατ' οίκον νοσηλευόμενος κ.ο.κ., παραμένει ουσιαστικά ανενεργό.

- **Οι δαπάνες για την παιδεία** (3,6%) πριν τον προϋπολογισμό του 2007 και πριν από την απόφαση αναπροσαρμογής του ΑΕΠ που θα εμφανίσει ακόμη μικρότερο το ποσοστό) απέχουν πολύ ακόμα από το παλαιότεν υπεσχημένο 5% του ΑΕΠ, παρότι η κοινωνία της γνώσης και η επένδυση στο διανοητικό κεφάλαιο είναι στόχοι ή έστω συνθήματα που κυριαρχούν στο πολιτικό λόγο όλων των κομμάτων σε όλη την Ευρώπη.

- Παρότι **η συνολική δαπάνη για την υγεία** κινείται σε υψηλά επίπεδα, ένα πολύ μεγάλο ποσοστό (45%) καλύπτεται από την ιδιωτική δαπάνη. Η δημόσια δαπάνη περιορίζεται στο 6% περίπου του ΑΕΠ (ποσοστό που και αυτό θα μειωθεί αν αυξηθεί το ΑΕΠ) με όλους τους ανορθολογισμούς και κυρίως τις ανισότητες που εμπεριέχει η κατάσταση αυτή και με δεδομένο ότι μεγάλο ποσοστό φτώχειας εμφανίζεται στις μεγάλες ηλικίες που έχουν τα περισσότερα και σοβαρότερα προβλήματα υγείας και δαπανούν τα αναλογικώς μεγαλύτερα ποσά. Πέραν συνεπώς του ζητήματος της ορθολογικής διαχείρισης των σχετικών πόρων και της ανάγκης να αποκατασταθεί η σχέση μεταξύ δημόσιου και ιδιωτικού τομέα (καθώς τα δημόσια ασφαλιστικά ταμεία χρηματοδοτούν σε μεγάλο βαθμό ιδιωτικούς φορείς παροχής υπηρεσιών υγείας), τίθεται και ζήτημα αύξησης των διαθέσιμων δημόσιων πόρων προς όφελος κυρίως αυτών που δεν έχουν δυνατότητα επιλογής ιδιωτικών υπηρεσιών υγείας.

Ένα πρόσθετο 3-3,5% του ΑΕΠ, πριν την όποια αναπροσαρμογή του, δηλαδή ένα ποσό που σε απόλυτους αριθμούς θα κυμαινόταν μεταξύ 6 και 7 δις ευρώ, εκτιμώ ότι θα μπορούσε όχι να καλύψει τις ανάγκες, αλλά «να κάνει τη διαφορά» στους τομείς αυτούς και να τροφοδοτήσει τις λειτουργίες ενός αναπτυξιακού και όχι «ιδρυματικού» κοινωνικού κράτους. Ενός κοινωνικού κράτους που δεν στοχεύει μόνον στην προώθηση της κοινωνικής συνοχής και αλληλεγγύης και στην παροχή υψηλής

ποιότητας υπηρεσιών στους πολίτες αλλά ταυτόχρονα συμβάλλει σημαντικά:

- στην αύξηση της απασχόλησης

- στην αύξηση του διανοητικού κεφαλαίου

- στην αύξηση της ενεργού ζήτησης, έστω και αν ο αναλυτικός ορίζοντας ορισμένων εξακολουθεί να περιορίζεται στα νεοφιλελεύθερα «οικονομικά της προσφοράς».

Ένα ποσό της τάξης του 2 – 2,5% του ΑΕΠ (και πάλι πριν την τυχόν αναπροσαρμογή του) θεωρώ ότι μπορεί να διατεθεί κατ' απόλυτη προτεραιότητα στους τομείς που εντοπίσαμε, το ποσό δε αυτό μπορεί να φτάσει το 3 – 3,5% του ΑΕΠ στη διάρκεια της επόμενης τετραετίας, εφόσον τα στοχευμένα μέτρα κοινωνικής πολιτικής, δηλαδή πολιτικής για την απασχόληση, την κοινωνική συνοχή και αλληλεγγύη, την υγεία και φυσικά για την εκπαίδευση και την κατάρτιση, συνδυαστούν με τις ανάλογες φορολογικές και αναπτυξιακές πολιτικές στο πλαίσιο ενός μεταβιομηχανικού μοντέλου ανάπτυξης που αρμόζει στην «ελληνική περίπτωση».

Λαμβάνει, δηλαδή, υπόψη του τις αντιφάσεις και τις ιδιομορφίες της ελληνικής οικονομίας και κοινωνίας, με στόχο τη μετατροπή των χρόνιων διαρθρωτικών μειονεξιών ή μάλλον αποκλίσεων της ελληνικής οικονομίας από το τυπικό δυτικοευρωπαϊκό μοντέλο ανάπτυξης σε πιθανά συγκριτικά πλεονεκτήματα στο πλαίσιο ενός μεταβιομηχανικού μοντέλου ανάπτυξης που ακόμη κι αν δεν επικρατούσε διεθνώς, θα έπρεπε να επινοηθεί για την Ελλάδα: το υψηλό ποσοστό απασχόλησης στον πρωτογενή τομέα, ο μεγάλος αριθμός αυτοαπασχολουμένων και πολύ μικρών επιχειρήσεων που έχουν μεγάλη συμμετοχή στο ΑΕΠ και στην απασχόληση, το υψηλό ποσοστό ιδιοκατοίκησης και άρα επένδυσης σε ιδιωτικές κατοικίες, τα δίκτυα του απόδημου ελληνισμού, η σημασία του φυσικού και πολιτιστικού περιβάλλοντος, είναι μερικά μόνον από τα πολλά αυτονόητα στοιχεία που πρέπει να λαμβάνει υπόψη του ένα τέτοιο μοντέλο.

Στην ανάλυση αυτή δεν περιλαμβάνω σκοπίμως το **ασφαλιστικό** ως προς το οποίο το ζητούμενο είναι –όπως είδαμε στο οικείο σημείο- η μακροπρόθεσμη αυτοχρηματοδότηση του συστήματος, συμπεριλαμβανομένης πάντα και της νομοθετημένης κρατικής συμμετοχής.

Σχόλια: